

ZÁKLADY SOUKROMÉHO PRÁVA 2

17. 3. 2012

Základy rodinného práva

Osnova přednášky

- **Úvod** - předmět rodinného práva, prameny
- **Manželství** – vznik, průběh, zánik
- **Rodiče a děti, náhradní rodinná péče** – práva a povinnosti rodičů a dětí
- **(Sociálně – právní ochrana dětí)**

Rodinné právo

- Speciální odvětví soukromého práva
- Upravuje vztahy mezi:
  - **Manžely**
  - **Rodiči a dětmi**
  - **Registrovanými partnery**
  - **Vztahy náhradní rodinné péče** (adopce, pěstounská péče, atp.)
- Sociálně-právní ochrana dětí

Prameny mezinárodní

- **Úmluva o právech dítěte** (sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.)

OSN – Výbor pro práva dítěte
- **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod** (sdělení FMZV 209/1992 Sb.)

ESLP ve Štrasburku
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí, tzv. Haagská úmluva, Evropská úmluva o osvojení atd.

Prameny vnitrostátní

- Zákon č. 94/1963 Sb., **zákon o rodině**
- Zákon č. 40/1964 Sb., **občanský zákoník**
- Zákon č. 359/1999 Sb., **o sociálně-právní ochraně dětí**
- Zákon č. 301/2000 Sb., **o matrikách, jménu a příjmení,**
- Zákon č. 99/1963 Sb., **občanský soudní řád**
- Zákon č. 109/2002 Sb., **o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních)**

Manželství - kvíz

1. Manželství v ČR mohou uzavírat i homosexuální páry.
2. Manželství lze uzavřít platně i v kostele i na radnici.
3. Manželé vůči sobě mají vzájemnou vyživovací povinnost.
4. Manželé mohou smlouvou uzavřenou před vstupem do manželství upravit rozsah budoucího majetkového společenství.
5. Uzavřít manželství může jen osoba starší 18 let.
6. Rozvod manželství je vyloučen, pokud s ním jeden z manželů nesouhlasí.
7. Pokud v manželství žijí nezletilé děti, je nutno před rozvodem upravit jejich vztahy k rodičům po rozvodu.
8. Vyživovací povinnost po rozvodu manželství může mezi manžoly přetrvávat.

Manželství – kvíz - řešení

1. **Manželství v ČR mohou uzavírat i homosexuální páry.**
2. Manželství lze uzavřít platně i v kostele i na radnici.
3. Manželé vůči sobě mají vzájemnou vyživovací povinnost.
4. Manželé mohou smlouvou uzavřenou před vstupem do manželství upravit rozsah budoucího majetkového společenství.
5. **Uzavřít manželství může jen osoba starší 18 let.**
6. **Rozvod manželství je vyloučen, pokud s ním jeden z manželů nesouhlasí.**
7. Pokud v manželství žijí nezletilé děti, je nutno před rozvodem upravit jejich vztahy k rodičům po rozvodu.
8. Vyživovací povinnost po rozvodu manželství může mezi manžoly přetrvávat.

Vznik manželství

- Trvalé společenství muže a ženy (§ 1 odst. 1 ZoR)
- 2 formy uzavření:
  - **Občanský sňatek** (§ 4 ZoR)
  - **Církevní sňatek** (§ 4a ZoR)
- Tzv. **sňatečná způsobilost** (§ 11 - § 17a)
  - Manželství může uzavřít **i nezletilý** (§ 13 ZoR)

Neplatnost manželství

- **Bigamie**
- **Příbuzenství (předci a potomci)**
- **Duševní porucha**
  - Duševní porucha mající za následek zbavení/omezení způsobilosti
  - Zbavení /omezení způsobilosti k právním úkonům
- **Vada právního úkonu**
  - Bezprávní výhružka
  - Omyl v totožnosti
  - Omyl v povaze právního úkonu

Neexistence manželství

- Osoby téhož pohlaví
- Nedostatek souhlasného prohlášení
- Fyzické násilí
- Osoba mladší 16 let
- Nedostatek osvědčení (církevní sňatek)
- Neregistrovaná církev či náboženská společnost
- Nedostatek plné moci (uzavření manželství v zastoupení)

Práva a povinnosti manželů

- **Osobní** (věrnost, vzájemný respekt, žít spolu)
- **Majetkové**
  - **společné jmění manželů** (§ 143a **OZ!**)
  - **hrazení nákladů společné domácnosti** (§ 19 ZoR)
- **Vzájemné zastoupení** v běžných záležitostech

Společné jmění manželů I

- Suma věcí, práv a povinností s výjimkami:
  - Dědictví
  - Dar
  - Restituce
  - Věci osobní potřeby
  - Závazky přesahující míru přiměřenou majetkovým poměrům převzaté jedním z manželů

Společné jmění manželů II

- **Smluvní modifikace** (pouze notářským zápisem!):
  - **Zúžení** (až na věci tvořící vybavení společné domácnosti),
  - **Rozšíření** (lze rozšířit výjimky – např. v SJM budou i dary)
- Účinků vůči 3. osobám se lze dovolávat jen tehdy, znají-li obsah smlouvy!

Společné jmění manželů III

- Modifikace soudem:
  - ▣ Zúžení na návrh jednoho z manželů (ze závažných důvodů),
  - ▣ Zúžení při neomezeném ručení jednoho z manželů.

Zánik manželství

- **Smrtí jednoho z manželů**
- **Prohlášením jednoho z manželů za mrtvého**
- **Rozvodem (PM rozsudku o rozvodu manželství)**

- **Následky v majetkové oblasti (zánik SJM) a v osobní oblasti (zánik osobních povinností)**

Rozvod manželství I.

- Vždy rozhoduje **soud**
- Tzv. **sporný rozvod** (§ 24 ZoR) – probíhá dokazování kvalifikovaného rozvratu manželství
- Tzv. **nesporný rozvod** (§ 24a) – rozvrat se předpokládá
  - 1 rok trvání manželství
  - 6 měsíců žijí odděleně
  - Manželé mají upraveny **majetkové poměry** (SJM, bydlení, příp. výživné) a **poměry k dětem**

Rozvod manželství II.

- Soud manželství nerozvede:
  - Je-li to v rozporu se zájmem nezletilých dětí daným zvláštními důvody (§ 24 odst. 2 ZoR)
  - Rozvod s tzv. tvrdostní klauzulí – nesouhlas manžela, který se na rozvratu nepodílel (§ 24b ZoR)

Výživné

- **Rodičů a dětí**
- **Předků a potomků**
- **Mezi manžely**
- **Výživné rozvedeného manžela**

Rodiče a děti - kvíz

1. Otcem dítěte je ten, koho uvede matka do rodného listu.
2. Dítě musí mít v rodném listě vždy uvedeny oba rodiče.
3. Práva a povinnosti obou rodičů k dětem jsou stejné.
4. Rozvodem rodičů ztrácí jeden z rodičů právo na výchovu dítěte.
5. Dítě může být umístěno do dětského domova na základě rozhodnutí OSPOD.
6. Existuje tzv. kolizní opatrovník. Je to osoba, která hájí zájmy dítěte.
7. Děti, které žijí v pěstounské péči se nesmějí vídat se svými rodiči.
8. Dítě může být z rodiny odebráno kvůli materiálním podmínkám, v nichž rodina žije.

Rodiče a děti – kvíz - řešení

1. Otcem dítěte je ten, koho uvede matka do rodného listu.
2. Dítě musí mít v rodném listě vždy uvedeny oba rodiče.
3. Práva a povinnosti obou rodičů k dětem jsou stejné.
4. Rozvodem rodičů ztrácí jeden z rodičů právo na výchovu dítěte.
5. Dítě může být umístěno do dětského domova na základě rozhodnutí OSPOD.
6. Existuje tzv. kolizní opatrovník. Je to osoba, která hájí zájmy dítěte.
7. Děti, které žijí v pěstounské péči se nesmějí vídat se svými rodiči.
8. Dítě může být z rodiny odebráno kvůli materiálním podmínkám, v nichž rodina žije.

Rozhodování týkající se dítěte

- **Nejlepší zájem dítěte je předním a nejvyšším hlediskem – Úmluva o právech dítěte, ZoR, zákon o sociálně-právní ochraně dětí**
- **Právo dítěte, které je schopno formulovat své názory, aby se mohlo vyjadřovat ke všem záležitostem, jež se ho týkají**

Určení rodičovství

□ Určení rodičovství:

■ **Matka je vždy jistá - § 50a**

■ **Otec nemusí být vždy jistý – určení podle tzv. domněnek otcovství - § 51 a násl. ZoR**

- Existuje-li manželství, je do matriky zapsán manžel matky.
- Nesezdaní rodiče mohou prohlásit otcovství souhlasným prohlášením (matrika, soud).
- Určení otcovství soudem (na návrh dítěte/matky/muže tvrdícího otcovství)

Popření rodičovství

- Je-li otec **určený na základě domněnek** (manželství, souhlasné prohlášení) může otcovství popřít
  - Takto určený otec dítěte
  - Matka dítěte
- Tzv. **popěrné lhůty** – 6 měsíců - rozhodnutí Ústavního soudu – zrušení § 57 odst. 1 ZoR (rozhodnutí Pl. ÚS 15/09)

Rodičovská zodpovědnost

□ § 31 ZoR:

Souhrn práv a povinností

- Při **péči o nezletilé dítě** (zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj)
- Při **zastupování** nezletilého dítěte
- Při **správě jeho jmění**

Rodičovská zodpovědnost

- **Náleží oběma rodičům** (jsou-li plně způsobilí k právním úkonům)
- Na základě rozhodnutí soudu může být přiznána i **nezletilému rodiči staršímu 16 let**
- **Nedohodnou-li se rodiče** na podstatných věcech týkajících se rodičovské zodpovědnosti – **na návrh rozhodne soud**

Rodičovská zodp. a rozvod rodičů

- Rozvodem **se nemění rozsah** zákonem definované rodičovské zodpovědnosti
- Mění se však **režim jejího výkonu** – faktickou, každodenní péčí o dítě vykonává ten rodič, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy
- **Společná a střídavá výchova** (§ 26 odst. 2)

Rodičovská zodp. a rozvod rodičů

- Před rozvodem rodičů musí být o výchově nezletilých dětí rozhodnuto
- Rozhoduje **soud** na základě kritérií v § 26 odst. 4 ZoR – **zájem dítěte** s ohledem na jeho **osobnost, vlohy, schopnosti, vývojové možnosti, životní poměry rodičů, citové vazby, zázemí, stabilita výchovného prostředí atd. prostředí**

Rodičovská zodp. a rozvod rodičů

- **Styk** druhého z rodičů s dítětem nemusí být upraven, resp. dohoda rodičů nepotřebuje schválení soudem (§ 27 odst. 1 ZoR)
- Vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a rodinné poměry – soud styk upraví (§ 27 odst. 2 ZoR)

Kazuistika

Manželství Jany a Tomáše se po 7 letech společného soužití ocitlo v krizi. Mají spolu 2 děti, 2 letého Honzíka a 6 letou Marušku. Oba si našli nové partnery a žijí s nimi ve společné domácnosti, Tomáš s přítelkyní se však odstěhoval do města vzdáleného asi 100km. Maruška má nastoupit do školy. Tomáš by chtěl, aby byla Maruška svěřena do jeho výchovy; to Jana odmítá. Jana je na rodičovské dovolené s Honzíkem. Tomáš pracuje jako manažer úspěšné firmy.

Kazuistika – společné zadání

1. Uvažte, zda by soud manželství rozvedl.
2. O jakou formu rozvodu by se jednalo – o sporný nebo nesporný rozvod?
3. Byl by dán prostor pro přiznání sankčního výživného po rozvodu manželství?
4. Byly by dány podmínky pro svěřeni Marušky do společné/střídavé výchovy rodičů?

Kazuistika – zadání pro skupiny

1. Skupina – vymyslete argumenty **pro Janu** ve sporu o svěření Marušky do její výchovy
2. Skupina - vymyslete argumenty **pro Tomáše** ve sporu o svěření Marušky do jeho výchovy
3. Skupina – vymyslete argumenty **pro kolizního opatrovníka** Marušky a posudte, do výchovy kterého rodiče byste navrhovali Marušku svěřit

Omezení, zbavení, pozastavení RZ

= jedno z výchovných opatření dle hlavy druhé ZoR

- O omezení, zbavení či pozastavení RZ **vždy rozhoduje soud**

Omezení, zbavení, pozastavení RZ

- **Pozastavení** – brání-li rodiči ve výkonu závažná překážka (§ 44 odst. 1 ZoR)
- **Omezení** – nevykonává-li rodič řádně povinnosti vyplývající z RZ (§ 44 odst. 2)
- **Zbavení** – zneužití, závažné zanedbání (§ 44 odst. 3 ZoR)

Náhradní rodinná péče

- Nemůže-li dítě žít ve své přirozené rodině
- Založena vždy rozhodnutím soudu
- **Formy:**
  - Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče (§ 45 ZoR)
  - Pěstounská péče (§ 45a a násl. ZoR)
  - Osvojení (hlava čtvrtá ZoR)

Osvojení I

- **Zrušitelné**
- **Nezrušitelné**
- Osvojením vzniká vztah srovnatelný se vztahem mezi biologickými rodiči a dětmi.
- Zprostředkovává stát prostřednictvím OSPOD (obce, kraje)

Osvojení II

- K osvojení musí dát **souhlas zákonný zástupce dítěte**.
- Jsou-li zákonnými zástupci rodiče, **není třeba jejich souhlasu jestliže**:
  - ▣ Neprojevili kvalifikovaný zájem min. 6 měsíců
  - ▣ Neprojevili žádný zájem min. 2 měsíce po porodu dítěte
- Souhlas k osvojení může dát rodič až po 6 týdnech po porodu dítěte

Osvojení III

- O osvojení rozhoduje vždy soud a v řízení poměřuje všechny okolnosti, **aby byl osvojením dosažen nejlepší zájem dítěte**

Děkuji za pozornost

Horinova.anna@seznam.cz